САБОРНА ЦРКВА СВ.ЂОРЂА У ПРИЗРЕНУ

1. Општи подаци о културном добру

Културно добро	Споменик културе - XIX век
Категоризација	Заштићено културно добро од значаја
Место/Општина	Призрен, општина Призрен
Власник:	Српска Православна Црква

2. Опис културног добра

Црква Св.Ђорђа налази се у средишту, густо насељеног, историјског језгра града Призрена, на левој обали реке Бистрице, у делу града званом Шадрван.

Поред цркве у дворишту се налази старија црква Св.Ђорђа (Руновића), зграда Епископске резиденције и парохијски дом. Црквену комплекс је делом ограђен каменим зидом са улазима на јужној страни дворишта, док је на северној страни формиран мањи парк и ограђен металном оградом.

Саборна црква посвећена Св.Ђорђу грађена је и опремана од 1856 до 1887. год. То је грађевина развијеног крста. На западном била је припрата са хором, куполом и звонаром а на источном трочлани олтарски простор с апсидама које се издвајају из масе зида. Кубе се издизало над ступцима над пресеком трансепта и главног брода.

Основа цркве је у облику развијеног уписаног крста са централном куполом. Унутрашњи простор цркве је са два реда стубова издељен на три брода, средишњи већи и бочни мањих ширина. На источној страни бродови се завршавају апсидама, споља вишестраним, изнутра полукружним, у којима је смештен олтарски простор, проскомидија и ђаконикон. Изнад централног брода на западној страни наоса изграђена је галерија од дрвене конструкције, која служи као певнички простор. До изградње звоника од армирано-бетонске конструкције 1892. године, црква је имала дрвени звоник. Нови звоник је изграђен на западној страни цркве у оси наоса и прислоњен на зид прочеља. Нови звоник носи новоформирана АБ конструкција видљива у наосу, од пода до плафона.

Црква има више улаза, главни је са западне стране у оси наоса и три бочна. Два са јужне стране за наос и ђаконикон и један са северне стране за наос. По првобитној замисли, која није остварена до краја, цркву је са прочеља и са јужне и северне стране обухватао трем.

Након подизања стубова од камена са западне и јужне стране изграђена је дрвена кровна копнструкција као привремено решење, јер се на основу остварених ослонаца у зидној маси фасадних зидова (предпоставља се) требало формирати на исти начин као у самој цркви.

Решење кровних равни изнад наоса је у облику крста. Сводови су у теменима испуњени додатним материјалом, па су кровне равни косе, покривене лимом.

Основни грађевински материјал, којим су озидани зидови, стубови, калоте, сводови, пандатифи и луци је камен. Спољни зидови су зидани добро клесаним каменом, а изнутра омалтерисани. Стубови су такође озидани на исти начин. За зидање спољних зидова, перваза око врата и прозора, зидање унутрашњих стубова и стубова недовршеног трема употребљен је белосиви конгломерат ситније структуре.

Током мартовских немира црква је запаљења и девастирана. У пожару је изгорео иконостас и сав црквени мобилијар. Кров цркве је нестао у пламену а звоник цркве је насилно срушен.

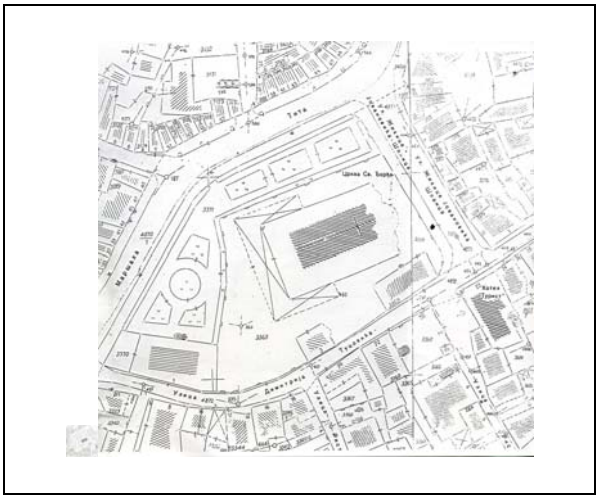

ситуација

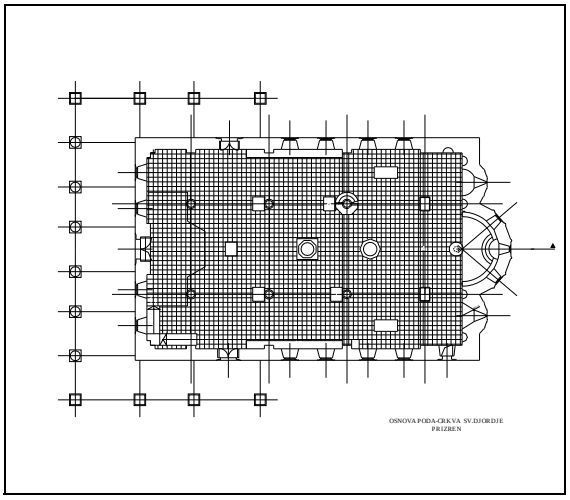

основа цркве

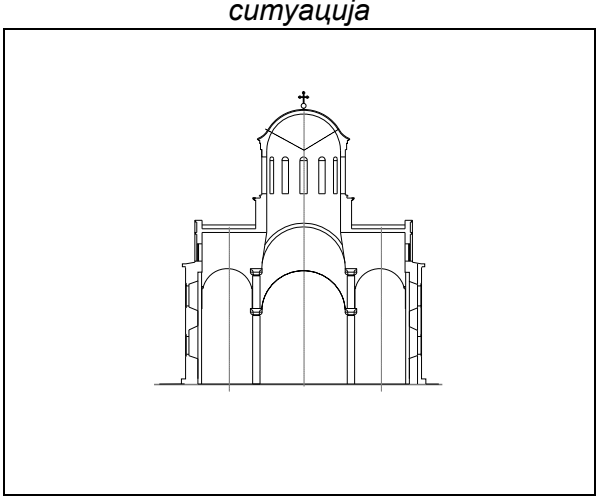

јоснова крова

план покривања кровних равни

3. Програми и пројекти обнове

Пројектом обнове предвиђени су радови на санацији и реконструкцији цркве и парохијског дома.

Обнова цркве и грађевина црквеног коплекса засновани су на следећим конзерваторским начелима:
- очувању историјских, архитектонских, урбанистичких и амбијенталних вредности цркве и грађевина црквеног коплекса
- очувању аутентичности архитектонских облика, конструкција и материјала,
- примени нових грађевинских материјала и конструкција,

Радови на обнови цркве и грађевина црквеног комплекса спроведени 2005. г.-2007.г. и обухватају неколико фаза и то:

1. Интервентне мере заштите (2005. г.)

2. Прва фаза обнове (2006.г.)
   - Обнова реконструкција и санација цркве

3. Друга фаза обнове (2007.г.-2008.г.)
   - Обнова реконструкција и санација крова цркве
   - Обнова, реконструкција и санација парохијског дома

3. 1. Предходна истраживања

- Регионални програм за културну и природну баштину југоисточне Европе - Пројекат заједничке обнове и истраживања архитектонске и археолошке баштине
  "Саборна црква Св.Ђорђа" - Извештај о прелиминарној техничкој процени стања верских грађевина – ансамбала и културних локалитета"
- *"Студија изводљивости – Саборна црква Св.Ђорђа"*

3.2. Пројектна и тендерска документација:

Завод за заштиту споменика културе – Нови Сад
Покрајински завод за заштиту споменика културе – Приштина / Лепосавић

3.3. Извођач радова:

- **интервентне мере заштите (2005)**

" SADIKU " - Сува Река

- **прва фаза обнове (2006)**

" AMERICAN INVEST " - Ђаковица

- **друга фаза обнове (2007/2008)**

" AMERICAN INVEST " - Ђаковица
" ARTING " - Ђаковица

3.4. Уговорени радови:

- **интервентне мере заштите (2005)**

Висина уговорених и изведених радова: 40.058 €

- **прва фаза обнове (2006)**

Висина уговорених и изведених радова: 752.353 €

- **друга фаза обнове (2007/2008)**

Висина уговорених и изведених радова: 467.272 €

3.5. Надзорни орган:

- **интервентни радови (2005)**

дипл.инж.арх. Јовица Лукић
дипл.инж.арх. Фатон Пруфи

- **прва фаза обнове (2006)**

дипл.инж.арх Јовица Лукић

- **друга фаза обнове (2007/2008)**

дипл.инж.арх Јовица Лукић

3.6. Супервизори:

- **интервентни радови (2005)**

дипл.инж.арх. Зоран Гарић
дипл.инж.арх. Милан Цатић
дипл.инж.арх. Осман Гојани

3.7. Време извођења радова:

- **интервентни радови (2005)**

септембар - децембар 2005.

- **прва фаза обнове (2006)**

август 2006. – децембар 2006.

- **друга фаза обнове (2007/2008)**

август 2007. – март 2008.

4. Опис изведених радова:

4.1. интервентни радови (2005)

- чишћење цркве од шута, сагорелог малтера, остаака сагорелих делова дрвене конструкције,
- чишћење црквене порте од шута, смећа, сасушене траве, вегетације и растурених џакова са песком,
- израда и уградња привремене заштитне конструкције изнад круна конструктивних (фасадних) зидова цркве, постављањем дрвене кровне конструкције прекривене тер хартијом
- разбијање и сечење делова девастираног армирано бетонског звоника,
- чишћење просторија парохијског дома од шута, смећа,сагорелог малтера, остаака сагорелих делова дрвене конструкције,
- рушење свих оштећених зидова парохијског дома,
- ограђивање простора око парохијског дома,
- одвоз шута и земље на депонију,

4.2. прва фаза обнове (2006)

4.2.1. Обнова, реконструкција и санација цркве

Предходни радови

- демонтажа постојеће заштитне привремене кровне конструкције,
- обијање оштећеног и сагорелог малтера са зидова у унутрашњости цркве,
- уклањање оштећених мермерних плоча са пода и зидова цркве,
- чишћење фасада од гарежи и прашине,
- ископ земље за темеље и металну конструкцију цркве,
- одвоз шута и земље на депонију,

Конструкција

- армирање и бетонирање тракастих армирано бетенских темеља,
- израда и монтажа елемената металне конструкције у унутрашњости цркве коју сачињавају: челични стубови анкеровани за темеље, челични решеткасти носачи, челична конструкција тмбура и централне куполе, челична конструкција тамбура и куполе звоника, челичне утеге постављених у равни капитела стубова и челични спрегови за укручење конструкције,
- израда и монтажа металне кровне конструкције којју сачињавају: челични рогови и рожњаче, водонепропусне табле и перлит бетон,
- израда и монтажа металне конструкције степеништа и галерије цркве,
- израда и монтажа металне конструкције подеста и степеништа звоника,
- зидање лукова, сводова, слепих купола, пандантифа,кубичног постоља тамбура и централне куполе сигом у продужном малтеру,
- санација и реконструкција круна фасадних зидова,

- санација и реконструкција кровне атике, балустрада и бочних забата на фасади.
- бетонирање серклажа и челичних стубова,
- зидање тамбура и куполе звоника сигом у продужном малтеру,
- покривање крова, централне куполе и куполе звоника оловним лимом, дебљине 2,5 мм
- покривање крова сводова наоса и олтара цркве, оловним лимом, дебљине 2,5 мм,
- израда крста на централној куполи и звонику,
- израда кровне конструкције трема на западној и јужној страни цркве,
- покривање крова трема,

Ентеријер

- подашћање галерије,степеништа галерије и звоника,
- рестаурација дела портала на западној фасади,
- израда и уградња врата израђених од храстове грађе,
- малтерисање и моловање тамбура,кубичног постоља, забатних зидова и звоника цркве,
- израда и уградња мермерних стопа и капитела кружних стубова,
- облагање кружних стубова мермером,
- облагање правоугаоних стубова мермерним плочама,

Екстеријер

- рестаурација дела портала на западној фасади,
- чишћење фасада цркве од гарежи и прашине,
- чишћење одводног дренажног канала око цркве,

Св.Ђорђе – 1999. год.

Св.Ђорђе – 2005. год.

Св.Ђорђе – 2006. год.

Св.Ђорђе – 2006. год.

4.3. друга фаза обнове (2007/2008)

4.3.1. Обнова, реконструкција и санација цркве

Ентеријер

- малтерисање зидова, сводова, лукова, пандантифа,тамбура и куполе кре-чним малтером у унутрашњости цркве,
- кречење зидова, зводова, лукова, пандантифа,тамбура и куполе кре-чним малтером у унутрашњости цркве,
- израда конструкције пода цркве,

Инсталације

- израда електроинсталација,
- израда громобранских инсталација,
- израда инсталација видео надзора,
- израда инсталација подног воденог грејања,

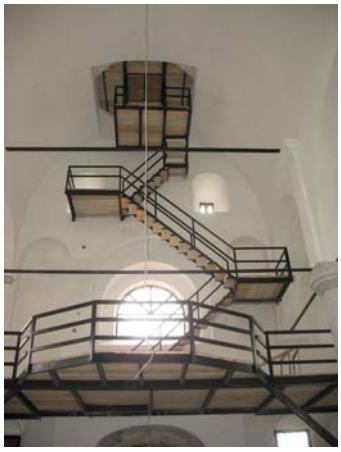

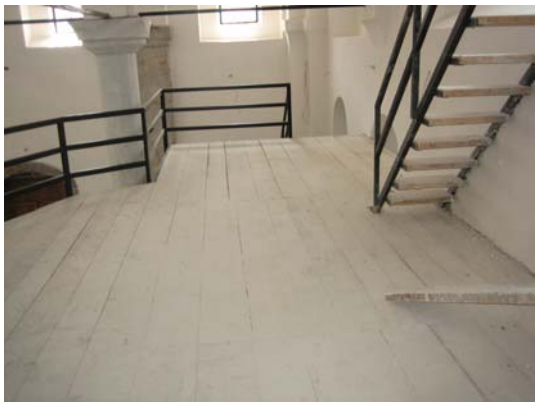

KOSOVA

4.3.2. Обнова, реконструкција и санација парохијског дома

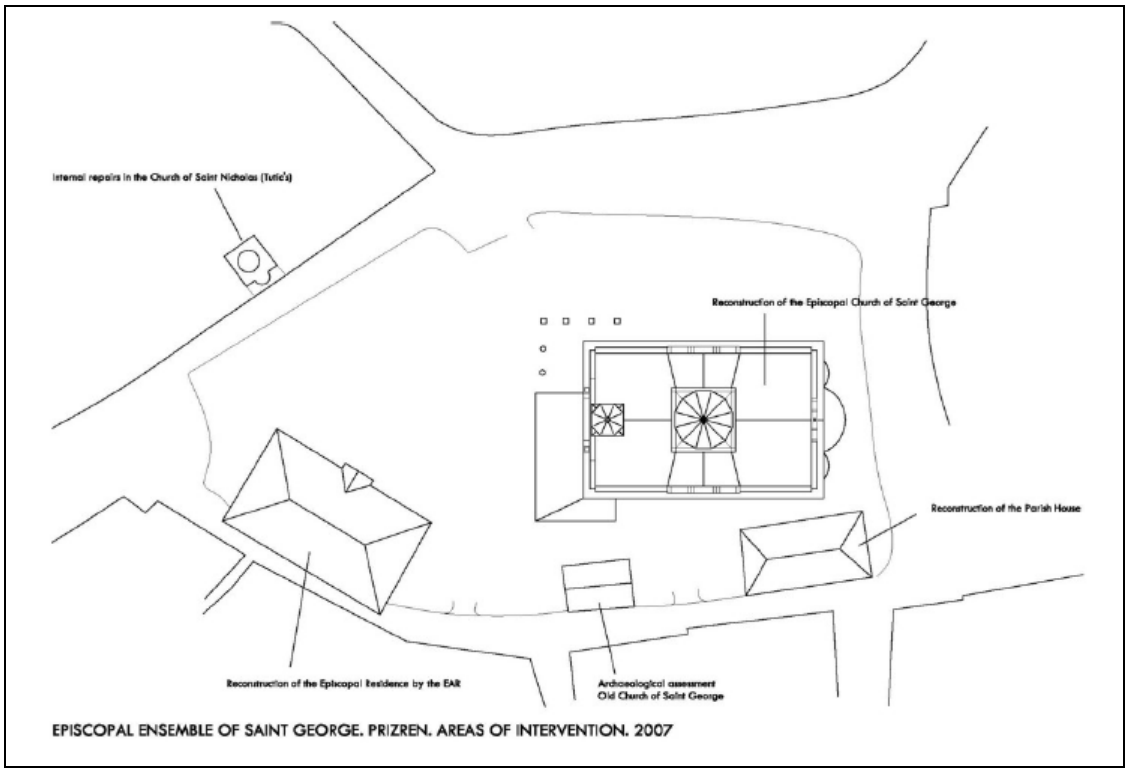

EPISCOPAL ENSEMBLE OF SAINT GEORGE. PRIZREN. AREAS OF INTERVENTION. 2007

Предходни радови
- чишћење објекта од вегетације и уклањање шута,
- ископ темељних јама,

Конструкција,
- зидање конструктивних зидова у подруму на приземљу и спрату,
- зидање преградних зидова у подруму на приземљу и спрату,
- армирање и бетонирање армирано бетонске међуспратне и таванске конструкције,
- армирање и бетонирање армирано бетонских стубова,серклажа и греда у двостраној оплати,
- армирање и бетонирање армирано бетонских степеништа у потребној оплати,
- израда дрвене кровне конструкције,
- покривање кровне конструкције фалцованим црепом,

Ентеријер
- малтерисање, глетовање и моловање плафона и зидова просторија у подруму,на приземљу и спрату,
- израда подне конструкције просторија у подруму, на приземљу и спрату,
- уградња термоизолације и хидроизолације испод подова у подруму, на приземљу и спрату,
- израда и уградња прозора и врата,
- облагање подова у подруму, на приземљу и спрату паркетом и керамичким плочицама,
- облагање зидова кухиња, остава и санитарија керамичким плочицама,

Екстеријер
- уградња термоизолације на фасади,
- малтерисање,глетовање и моловање фасада,
- израда цокле праним кулиром,
- израда и уграња хоризонталних и вертикалних олука,

Инсталације
- израда инсталација водовода и канализације,
- набавка и уградња санитарија и инсталационих арматура,
- израда електроинсталација и громобранских инсталација,
- израда инсталација грејања,

Пројекат обнове, санације и реконструкције парохијског дома

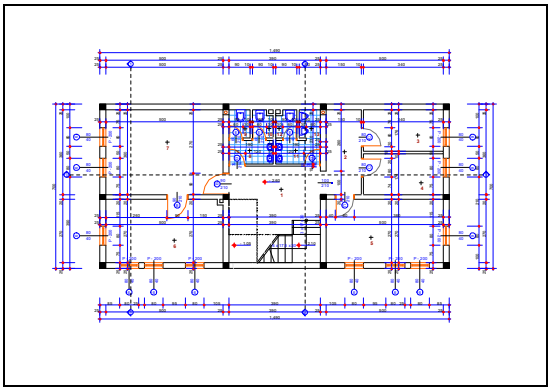

основа подрума

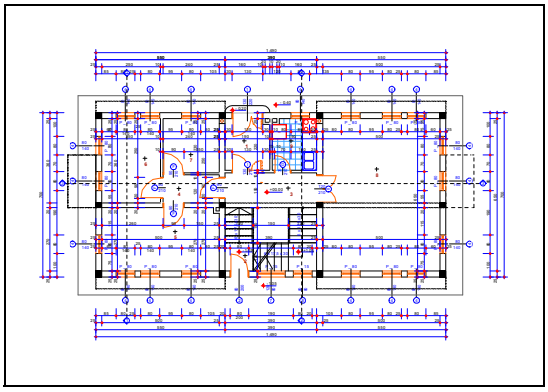

основа приземља

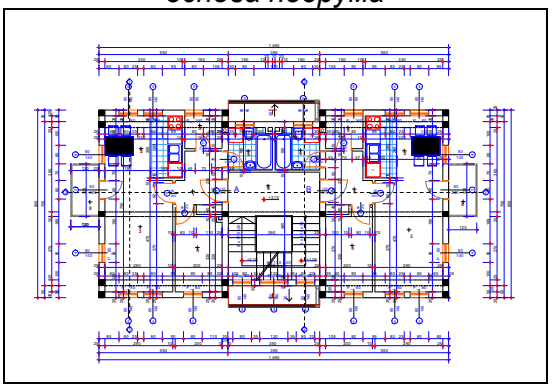

основа спрата

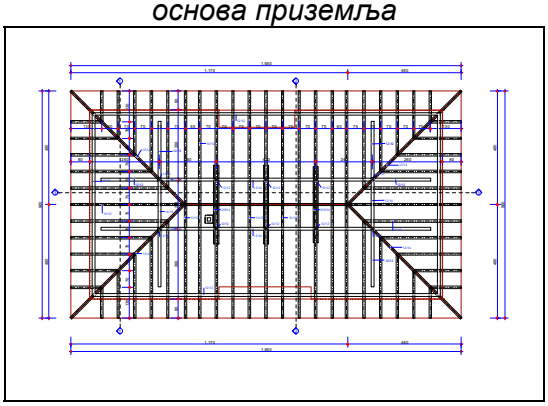

основа крова

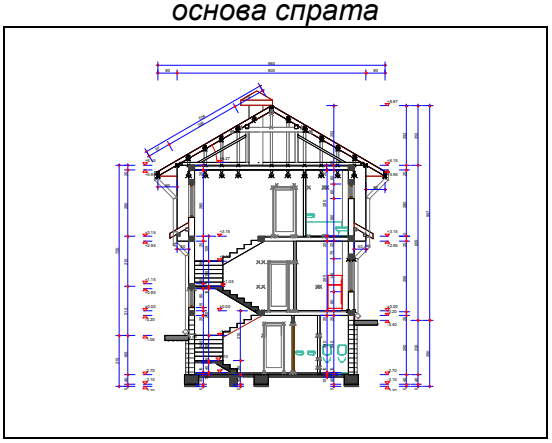

поречни пресек

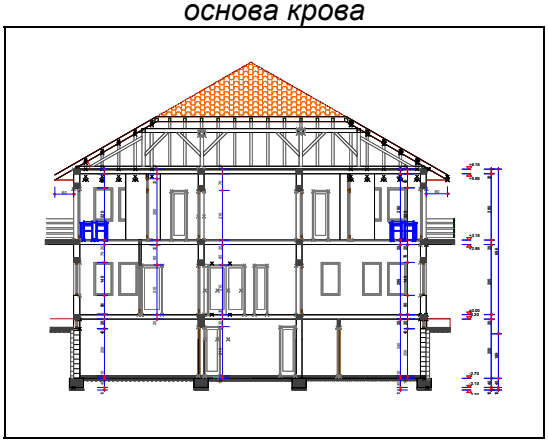

посужни пресек

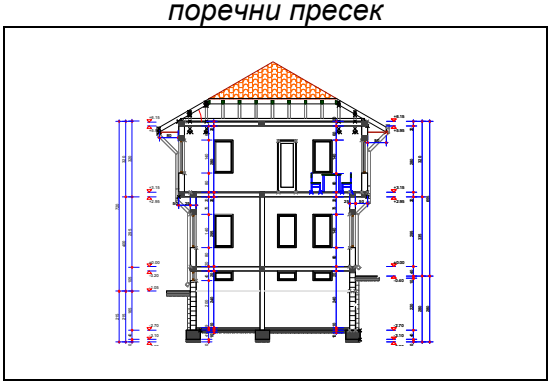

поречни пресек
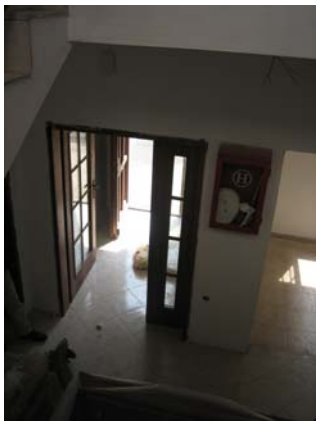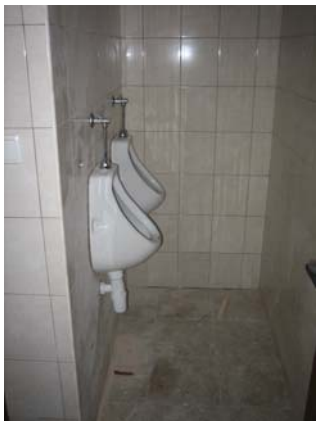
северна фасада